

TENDENCJE ZMIAN MIĘDZYNARODOWEJ KONKURENCYJNOŚCI PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ

Małgorzata Juchniewicz

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Kierownik: dr hab. Małgorzata Juchniewicz, prof. UWM

Słowa kluczowe: konkurencyjność, przemysł spożywczy, eksport i import produktów przemysłu spożywczego, kraje Unii Europejskiej

Keywords: competitiveness, food industry, international export and import of food products, the countries of the European Union

S y n o p s i s. Celem opracowania jest określenie zmian międzynarodowej konkurencyjności przemysłu spożywczego krajów Unii Europejskiej. Ranking konkurencyjności opracowano na podstawie wskaźnika syntetycznego, który składał się z następujących wskaźników częściowych: udział w rynku eksportowym, wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych, wskaźnik pokrycia importu eksportem oraz indeks Grubela-Lloyda. Obliczono średni poziom wymienionych wskaźników w latach 2000-2003 i 2009-2011 oraz ich zmianę w przyjętych szeregach czasowych. Przeprowadzone badania wskazują na proces poprawy konkurencyjności przemysłu spożywczego państw Europy Środkowo-Wschodniej, przy nieznacznym pogorszeniu konkurencyjności tej branży wśród niektórych małych krajów Europy Zachodniej. W rankingu konkurencyjności przemysłu spożywczego, niezależnie od przyjętego kryterium czasowego, dominują kraje takie jak: Holandia, Francja, Hiszpania, Dania i Niemcy. Polska, mimo poprawy wskaźnika syntetycznego w latach 2009-2011 w odniesieniu do wcześniejszego okresu, nie poprawiła pozycji (zajmowała odpowiednio 9. i 10. miejsce wśród krajów UE).

WPROWADZENIE

Unia Europejska (UE) jest największym eksporterem produktów przemysłu spożywczego. W ostatnich latach następuje jednak systematyczne zmniejszanie udziału UE w ich światowym eksporcie, np. w 2012 r. udział ten wynosił 16,1%, podczas gdy w 2011 r. 16,5%. Tendencja ta jest analogiczna do innych dojrzałych gospodarek. Jednocześnie wiele wschodzących gospodarek zwiększyło swój udział w globalnym rynku eksportowym [*Priorities for...* 2014, s. 4]. Badania Aldony Mrówczyńskiej-Kamińskiej [2013] wskazują jednocześnie, że nastąpiła zmiana wewnętrznej struktury agrobiznesu w krajach UE – w państwach o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego główną rolę w tworzeniu produkcji globalnej i wartości dodanej brutto odgrywa przemysł spożywczy oraz przemysły wytwarzające środki produkcji i usługi dla rolnictwa i przemysłu spożywczego. W krajach, które wstąpiły do UE po 2004 r., w tym w Polsce, w strukturze agrobiznesu dominują

przede wszystkim gałęzie bezpośrednio wytwarzające żywność, a więc rolnictwo i przemysł spożywczy. Zmiany konkurencyjności przemysłu spożywczego UE mogą zatem wynikać z pozycji konkurencyjnej, jaką uzyskują poszczególne kraje Wspólnoty. Z tego względu celem badań jest ocena zmian konkurencyjności przemysłu spożywczego państw należących do UE na światowym rynku.

METODYKA BADAŃ

W opracowaniu do oceny międzynarodowej konkurencyjności przemysłu spożywczego krajów UE skonstruowano syntetyczny wskaźnik konkurencyjności międzynarodowej (ang. *International Competitiveness Index* – ICI). Przemysł spożywczy został zdefiniowany na podstawie agregacji działów na poziomie dwucyfrowym 01-09 i 11 Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Handlu SITC Rev.3. Wykorzystano dane dotyczące światowego eksportu i importu. Źródłem wszystkich danych była baza Organizacji Narodów Zjednoczonych UN COMTRADE. Budowa wskaźnika syntetycznego przebiegła etapowo. W pierwszym etapie na podstawie przesłanek merytorycznych i dostępności danych statystycznych wybrano następujące cztery najczęściej stosowane cechy opisujące konkurencyjność międzynarodową:

1. Udział w rynku eksportowym (ang. *Export Market Share* – EMS), który wyraża udział kraju w światowym eksporcie produktów przemysłu spożywczego:

$$EMS = \frac{E_{Fi}}{E_{FW}}$$

gdzie: E_{Fi} – eksport artykułów spożywczych kraju i , E_{FW} – światowy eksport artykułów spożywczych.

2. Wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych (ang. *Revealed Comparative Advantage* – RCA), który mierzy udział przemysłu spożywczego w całkowitym eksporcie kraju w relacji do udziału tego przemysłu w całkowitym światowym eksporcie. Wskaźnik wyraża się wzorem [Balassa 1965]:

$$RCA = \frac{\frac{E_{Fi}}{E_i}}{\frac{E_{FW}}{E_w}}$$

gdzie: E_i – całkowity eksport kraju i , E_w – całkowity światowy eksport.

Wskaźnik przyjmuje wartości od 0 do nieskończoności. Jeżeli $RCA > 1$, to przemysł spożywczy danego państwa ma ujawnione przewagi komparatywne, a zatem jest konkurencyjny. Jeżeli natomiast $0 < RCA < 1$, to badany kraj nie ma ujawnionych przewag komparatywnych w światowym eksporcie.

3. Wskaźnik pokrycia importu eksportem (ang. *Trade Coverage* – TC) [Verdoorn 1960, s. 27], który określa, w jakim stopniu wpływy z eksportu artykułów spożywczych pokrywają wydatki na import tych produktów, obliczony zgodnie ze wzorem:

$$TC = \frac{E_{Fi}}{I_{Fi}}$$

gdzie: I_{Fi} – import artykułów spożywczych kraju i .

Poziom wskaźnika TC powyżej 1 oznacza, że kraj generuje nadwyżkę w handlu artykułami spożywczymi, a w efekcie ma przewagę konkurencyjną w wymianie produktami tej grupy. Wartość wskaźnika poniżej 1 oznacza deficyt w obrotach handlowych, co świadczy o słabej pozycji konkurencyjnej na zagranicznych rynkach.

4. Indeks Grubela-Lloyda (ang. *Grubel-Lloyd Index – GL*), za pomocą którego mierzy się intensywność handlu wewnątrzgałęziowego, obliczony według wzoru [Grubel, Lloyd 1975, s. 21-23]:

$$GL = 1 - \frac{|E_{Fi} - I_{Fi}|}{E_{Fi} + I_{Fi}}$$

Wskaźnik przyjmuje wielkości z przedziału $<0,1>$. Poziom 0 oznacza, że całość wymiany ma charakter wymiany międzygałęziowej (występuje tylko eksport lub tylko import artykułów spożywczych). Poziom 1 oznacza, że całość wymiany ma charakter wewnątrzgałęziowy (wartość eksportu jest równa wartości importu).

Poziomy wybranych cech zestawiono w postaci macierzy X :

$$X = \begin{bmatrix} x_{11} & \dots & x_{1m} \\ \dots & \dots & \dots \\ x_{n1} & \dots & x_{nm} \end{bmatrix}$$

gdzie: x_{ij} – wartość j -tej cechy w kraju i , $i = 1, 2, \dots, n$, ($n = 28$) – numer kraju, $j = 1, 2, \dots, m$ ($m = 4$) – numer cechy.

Wybrane cechy miały różne miana i zakresy zmienności, dlatego aby mogły być porównywane, konieczne było ujednoczenie ich zmienności. W tym celu w drugim etapie wybrane cechy poddano normalizacji, wykorzystując procedurę standaryzacji zgodnie z formułą [Wójciak 2002, s. 28]:

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - \bar{X}_j}{S_j}$$

gdzie: Z_{ij} – wartość znormalizowanej cechy j w kraju i , X_{ij} – wartość cechy j dla kraju i , \bar{X}_j – średnia arytmetyczna cechy j , S_j – odchylenie standardowe cechy j .

W trzecim etapie skonstruowano i wyznaczono wartości cechy syntetycznej. Dla każdego kraju obliczono średnią arytmetyczną zestandaryzowanych wcześniej wartości:

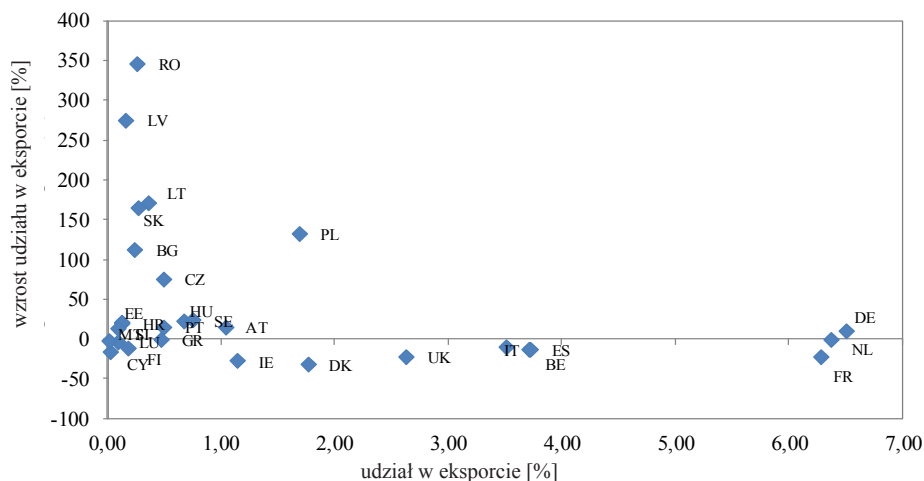
$$ICI_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m Z_{ij}$$

gdzie: ICI_i – wskaźnik konkurencyjności międzynarodowej kraju i .

W ostatnim etapie uporządkowano kraje względem obliczonego wskaźnika syntetycznego ICI_i od największej wartości (dla najbardziej konkurencyjnego kraju) do najmniejszej (dla najmniej konkurencyjnego kraju) i na tej podstawie utworzono ranking konkurencyjności. Przedstawioną procedurę zastosowano dwukrotnie dla okresów 2000-2003 oraz 2009-2011, co umożliwiło ocenę zmian pozycji krajów UE w międzynarodowym handlu artykułami spożywczymi. Sumaryczną ocenę poziomu i zmian konkurencyjności międzynarodowej uzupełniono badaniem poziomu i zmian cząstkowych wskaźników konkurencyjności (EMS, RCA, TC, GL). Na tej podstawie poszczególne kraje zaklasyfikowano do tych, które osiągały wysoki poziom i wzrost konkurencyjności, wysoki poziom i zmniejszenie konkurencyjności, niski poziom i wzrost konkurencyjności oraz niski poziom i pogorszenie konkurencyjności w zakresie wybranych wskaźników.

WYNIKI BADAŃ I DYSKUSJA

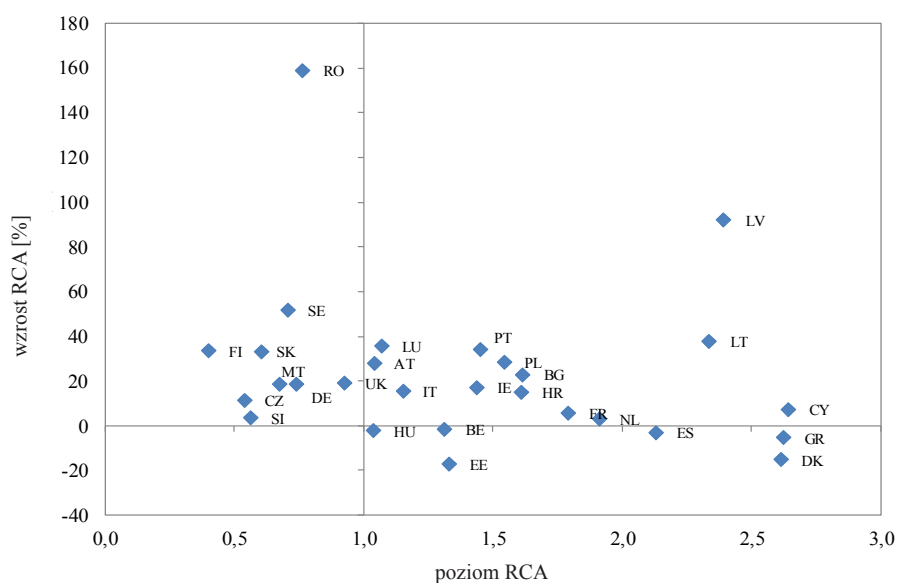
Wskaźnik międzynarodowej konkurencyjności ICI, na podstawie którego utworzono ranking konkurencyjności międzynarodowej handlu artykułami spożywczymi, jest miarą syntetyczną. Ważne jest przy tym określenie poziomu i zmian cech cząstkowych, które wpłynęły na pozycję konkurencyjną poszczególnych krajów UE w światowym eksporcie przemysłu spożywczego. Z tego względu rozważania rozpoczęto od przedstawienia poziomu i zmian kształtowania się tych wskaźników. Udział w rynku eksportowym jest jednym z najczęściej stosowanych mierników konkurencyjności międzynarodowej. Największe znaczenie w światowym eksporcie artykułów spożywczych w latach 2009-2012 miały: Niemcy, Holandia i Francja (rys. 1.). W strukturze eksportu przemysłu spożywczego Niemiec na rynek światowy dominowały: mięso i przetwory mięsne, przetwory mleczne i jaja, zboża i produkty zbożowe oraz kawa, herbata, kakao i przyprawy. Holandia eksportowała głównie warzywa i owoce, mięso i jego przetwory oraz przetwory mleczne i jaja, a Francja – napoje, zboże i produkty zbożowe oraz przetwory mleczne i jaja [comtrade.un.org]. Ponadprzeciętny udział eksportu odnotowano także w Hiszpanii, Włoszech, Wielkiej Brytanii, Danii oraz Polsce, która jest największym eksporterem żywności wśród nowych państw członkowskich. Spośród wymienionych krajów jedynie Niemcy (o 9,53%) i Polska (o 131,23%) umocniły pozycję jako eksportera żywności. Rozpatrując ten pozytywny aspekt poprawy konkurencyjności przemysłu spożywczego w Polsce, należy jednak wskazać, że wynika on głównie z prostych przewag komparatywnych, mających źródło w przewagach cenowych. W pozostałych sześciu krajach nastąpiło zmniejszenie udziału w światowym eksporcie w odniesieniu do lat 2000-2003. Wśród krajów o względnie niskim udziale w światowym eksporcie szczególnie dużym wzrostem wyróżniły się Rumunia (344,95%) i Łotwa (274,90%), choć nadal ich znaczenie na światowym rynku artykułów spożywczych pozostało niewielkie. Znaczący wzrost wskaźnika EMS odnotowano także na Litwie, Słowacji, w Bułgarii i Czechach. Pozytywne zmiany w tym zakresie odnotowano również w Szwecji, Chorwacji, Portugalii, Austrii, na Węgrzech, w Estonii i Słowenii. Do

Rysunek 1. Wskaźniki udziału w eksporcie produktów przemysłu spożywczego krajów Unii Europejskiej w latach 2009-2012 oraz ich zmiany w porównaniu do lat 2000-2003
Źródło: opracowanie własne na podstawie UN COMTRADE.

najmniej konkurencyjnych krajów ze względu na mały udział w światowym rynku i jego negatywne zmiany należą: Grecja, Malta, Luksemburg, Finlandia, Belgia, Cypr i Irlandia.

Kolejnym istotnym zagadnieniem jest ocena ujawnionych przewag komparatywnych przemysłu spożywczego państw UE. Przyjmuje się, że przemysł spożywczy jest konkurencyjny, jeśli kraj ma ujawnione przewagi komparatywne. Oznacza to, że udział artykułów spożywczych w eksporcie ogółem danego kraju jest wyższy niż udział tych produktów w światowym eksporcie. Poziom wskaźnika RCA przemysłu spożywczego powyżej 1 i ujawnione przewagi komparatywne osiągnęło w latach 2009-2012 aż 19 krajów Wspólnoty (rys. 2.). Najwyższe przewagi komparatywne odnotowano na Cyprze, w Grecji i Danii, a następnie Łotwie, Litwie i Hiszpanii. We wszystkich tych krajach udział artykułów spożywczych w światowym eksporcie był ponaddwukrotnie wyższy niż udział przemysłu spożywczego w globalnym eksporcie ogółem. Spośród wymienionych krajów Litwa, Łotwa i Cypr umocniły swoją pozycję konkurencyjną w tym zakresie. W Grecji, Danii i Hiszpanii – mimo zmniejszenia omawianego wskaźnika – udało się utrzymać wysokie przewagi komparatywne. W podobnej sytuacji (osiągnięcie przewag komparatywnych przy zmniejszeniu analizowanego wskaźnika) znalazły się także Estonia, Węgry i Belgia.

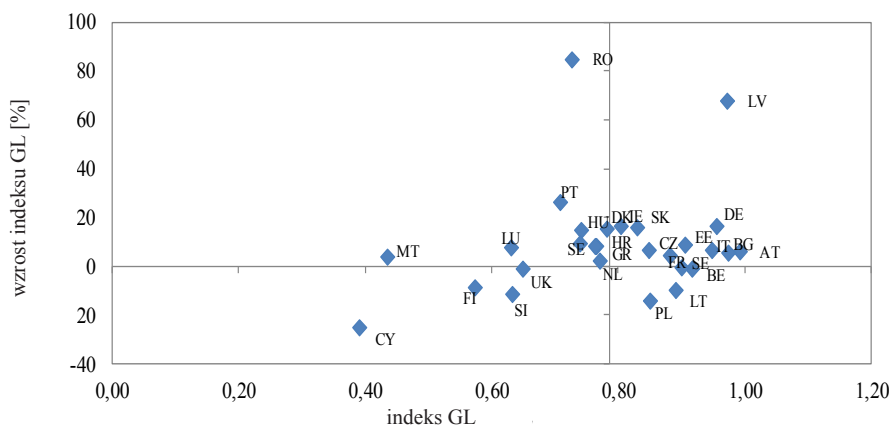
Rysunek 2. Wskaźniki RCA w światowym eksporcie produktów przemysłu spożywczego krajów Unii Europejskiej na rynek światowy w okresie 2009-2012 oraz ich zmiany w porównaniu do lat 2000-2003

Źródło: opracowanie własne na podstawie UN COMTRADE.

Poziom RCA poniżej 1 odnotowano w 9 krajach członkowskich. Przewag komparatywnych nie osiągnęły: Rumunia, Słowacja, Czechy, Szwecja, Niemcy, Słowenia, Malta, Irlandia i Wielka Brytania. Warto podkreślić, że w tej grupie znalazły się również Niemcy, które wyróżniały się w latach 2009-2012 najwyższym spośród wszystkich krajów UE udziałem w światowym eksporcie artykułów spożywczych. Wszystkie kraje, które nie osiągnęły przewag komparatywnych, w latach 2009-2012 poprawiły wskaźniki RCA

w odniesieniu do okresu 2000-2003. Zdecydowanie największy wzrost odnotowano w Rumunii – z poziomu 0,30 do poziomu 0,76 (o 159%).

W międzynarodowym handlu zagranicznym coraz większego znaczenia nabiera wymiana wewnątrzgałęziowa. Wielu ekonomistów [Animioni i in. 2012, Pawlak i in. 2010, Bułkowska 2011] zwraca uwagę, że rozwój handlu wewnątrzunijnego artykułami rolno-spożywczymi nastąpił po włączeniu nowych państw w struktury jednolitego rynku europejskiego (ang. *Single European Market*). Analiza poziomu intensywności handlu wewnątrzgałęziowego produktami spożywczymi poszczególnych krajów członkowskich wykazała, że w niektórych krajach nawet ponad 90% wymiany miało charakter wewnątrzgałęziowy (rys. 3.).

Rysunek 3. Wskaźniki Grubela-Lyolda w światowym eksporcie produktów przemysłu spożywczego krajów Unii Europejskiej w okresie 2009-2012 oraz ich zmiany w porównaniu do lat 2000-2003

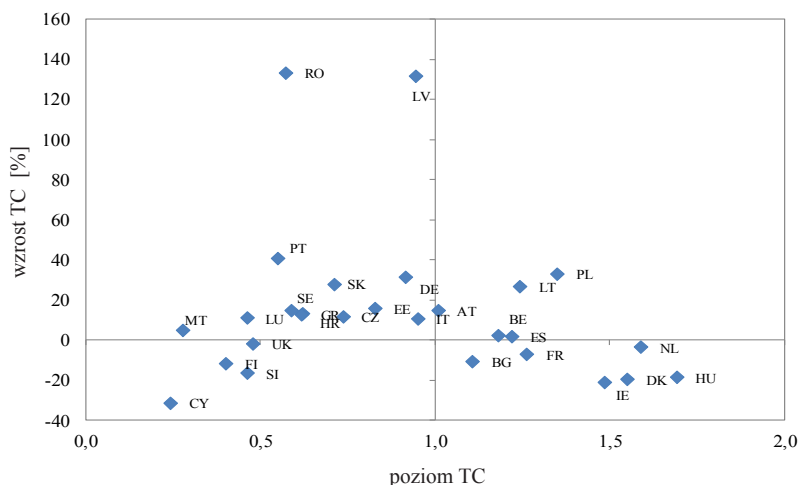
Źródło: opracowanie własne na podstawie UN COMTRADE.

Największym poziomem handlu wewnątrzgałęziowego odznaczały się: Austria, Włochy, Łotwa, Niemcy, Bułgaria, Belgia, Estonia i Hiszpania. Względnie duży udział handlu odnotowano również na Litwie, Słowacji, we Francji, w Polsce, Czechach i Irlandii. Zmniejszenie intensywności handlu wewnątrzgałęziowego spośród wymienionych krajów dotyczyło Polski i Litwy oraz w nieznacznym stopniu Belgii i Hiszpanii. Względnie niskim, choć rosnącym udziałem handlu wewnątrzgałęziowego charakteryzowały się Rumunia, Szwecja, Chorwacja, Portugalia, Węgry, Grecja, Holandia, Malta, Luksemburg i Dania. Zdecydowanie najwyższy wzrost odnotowano w Rumunii. Niskim i malejącym poziomem handlu wewnątrzgałęziowego odznaczały się: Słowenia, Finlandia, Cypr, Wielka Brytania.

Ważnym elementem oceny konkurencyjności międzynarodowej jest także określenie relacji wartości eksportu do wartości importu, czyli wskaźnika TC. Nadwyżka eksportu nad importem dowodzi o specjalizacji eksportowej, względnej przewadze nad konkurentami i międzynarodowej konkurencyjności. Deficyt w obrotach handlowych świadczy zaś o słabej pozycji na rynkach międzynarodowych. Dodatnie saldo handlowe w okresie 2009-2012 osiągnęło 11 krajów członkowskich (rys. 4.), które należy zaliczyć do eksporterów netto żywności. Największą względną nadwyżką handlową odnotowały Węgry, a następnie Dania, Holandia oraz Irlandia, choć i tak nadwyżka ta była mniejsza niż w okresie 2000-

2003. Zmniejszenie pokrycia importu eksportem nastąpiło na skutek większego przyrostu wartości importu niż wartości eksportu. Podobne relacje występowały także we Francji i Bułgarii. Do krajów wyróżniających się dodatnim saldem handlu międzynarodowego i wzrostem konkurencyjności w tym zakresie należały: Polska, Litwa, Hiszpania, Belgia i Austria. Poprawa salda handlu międzynarodowego była związana w tych krajach ze wzrostem eksportu. Jednocześnie następował także systematyczny, ale znacznie wolniejszy wzrost importu żywności. W latach 2009-2012 było aż 17 importerów netto artykułów spożywczych, czyli krajów wykazujących ujemne saldo handlu zagranicznego żywnością. Najmniejsze wartości wskaźnika pokrycia eksportu importem odnotowano na Cyprze, Malcie, w Finlandii i Luksemburgu. Wśród 13 krajów o ujemnym bilansie handlowym nastąpił wzrost wskaźnika TC: Rumunia (o 133%), Łotwa (o 132%), Portugalia (o 40%), Słowacja (o 27%), Czechy (o 12%), Szwecja (o 15%), Chorwacja (o 13%), Niemcy (o 31%), Estonia (o 16%), Grecja (o 13%), Malta (o 5%), Luksemburg (o 11%), Włochy (o 11%). Do grupy importerów netto, w których nastąpiło zmniejszenie pokrycia importu eksportem, należały natomiast: Cypr, Finlandia, Wielka Brytania i Słowenia.

Dariusz E. Staszczak [2013] wskazał, że przynależność krajów do eksporterów lub importerów netto może być determinowana uwarunkowaniami klimatycznymi lub koncentracją danego kraju na produkcji rolniczej lub innej. Przykładowo, Polska jest krajem o wysokim znaczeniu rolnictwa i gospodarki żywnościowej, mającym przewagę cenowe związane z niższymi kosztami pracy niż w wielu krajach, zwłaszcza „starej” UE (UE-15), a jednocześnie jakość i walory żywności odpowiadają wysokim wymaganiom zagranicznych nabywców. Holandia i Dania utrzymują pozycję eksporterów netto żywności ze względu na intensywne uprawy, a Francja i Hiszpania ze względu na korzystne walory klimatyczne. Natomiast przewaga importu żywności nad eksportem może wynikać m.in. z wysokich kosztów pracy oraz dużych korzyści z usług i produkcji przemysłowych, pozwalających na import żywności w Wielkiej Brytanii, niesprzyjających warunków klimatycznych w Finlandii i Szwecji lub niedostatku gruntów rolnych na Malcie.

Rysunek 4. Wskaźniki TC w światowym eksporcie produktów przemysłu spożywczego krajów Unii Europejskiej w okresie 2009-2012 oraz ich zmiany w porównaniu do lat 2000-2003
Źródło: opracowanie własne na podstawie UN COMTRADE.

Poszczególne wskaźniki cząstkowe wpłynęły na syntetyczny wskaźnik konkurencyjności, który informuje, że w rankingach międzynarodowej konkurencyjności przemysłu spożywczego krajów UE nie nastąpiły znaczące zmiany (tab. 1.). Pierwszą pozycję w latach 2009-2012 zajęła Holandia, która awansowała z miejsca 3., zajmowanego w okresie 2000-2003. Na 2. miejscu uplasowała się Francja, która utraciła pozycję lidera. Kolejną lokatę zajęła Hiszpania, która mimo zmniejszenia się wartości wskaźnika syntetycznego, awansowała w rankingu o jedno miejsce. Czwartą pozycję na światowym rynku przemysłu spożywczego spośród krajów członkowskich zajęła Dania, która przesunęła się z 2. miejsca. Do czołowej grupy państw pod względem pozycji konkurencyjnej artykułów spożywczych dołączyły Niemcy, które w rankingu awansowały z 10. na 5. miejsce i jednocześnie stały się bardzo ważnym

Tabela 1. Ranking państw Unii Europejskiej według pozycji konkurencyjnej przemysłu spożywczego na rynku światowym na podstawie syntetycznego wskaźnika międzynarodowej konkurencyjności (ICI)

Kraj	Poziom wskaźnika syntetycznego w latach		Pozycja w latach		Zmiana pozycji	Zmiana wskaźnika syntetycznego [%]
	2000-2003	2009-2012	2000-2003	2009-2012		
Holandia (NL)	1,15	1,17	3	1	+2	2,0
Francja (FR)	1,27	1,10	1	2	-1	-13,5
Hiszpania (ES)	1,05	0,91	4	3	+1	-13,0
Dania (DK)	1,16	0,86	2	4	-2	-26,6
Niemcy (DE)	0,32	0,66	10	5	+5	104,3
Belgia (BE)	0,77	0,62	5	6	-1	-19,5
Litwa (LT)	0,45	0,57	7	7	0	26,4
Łotwa (LV)	-0,62	0,52	23	8	+15	184,3
Włochy (IT)	0,47	0,49	6	9	-3	4,8
Polska (PL)	0,37	0,45	9	10	-1	21,9
Irlandia (IE)	0,42	0,35	8	11	-3	-17,0
Bułgaria (BG)	0,29	0,31	11	12	-1	6,5
Austria (AT)	0,11	0,22	14	13	+1	102,3
Węgry (HU)	0,28	0,17	12	14	-2	-37,9
Grecja (GR)	0,21	0,11	13	15	-2	-46,1
Estonia (EE)	0,05	-0,04	15	16	-1	-185,0
Chorwacja (HR)	-0,29	-0,29	17	17	0	0,4
Czechy (CZ)	-0,40	-0,43	19	18	+1	-7,7
Portugalia (PT)	-0,67	-0,44	24	19	+5	34,5
Słowacja (SK)	-0,60	-0,48	21	20	+1	20,4
W. Brytania (UK)	-0,25	-0,50	16	21	-5	-97,7
Szwecja (SE)	-0,62	-0,60	22	22	0	3,0
Rumunia (RO)	-1,30	-0,67	28	23	+5	48,7
Cypr (CY)	-0,32	-0,76	18	24	-6	-137,8
Luksemburg (LU)	-0,75	-0,80	25	25	0	-6,8
Słowenia (SI)	-0,57	-0,98	20	26	-6	-71,2
Finlandia (FI)	-0,82	-1,16	26	27	-1	-41,0
Malta (MT)	-1,17	-1,38	27	28	-1	-18,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie UN COMTRADE.

uczestnikiem międzynarodowego handlu żywnością. Pozytywnie na tle pozostałych krajów UE wyróżniła się również Łotwa, która odnotowała najwyższy wzrost w rankingu, aż o 15 miejsc i uplasowała się na miejscu 8. Ponadto, w przypadku Łotwy odnotowano najwyższą pozytywną dynamikę zmiany miary syntetycznej (184,3%). Znaczący wzrost w rankingu odnotowały również Portugalia i Rumunia. Portugalia przy wzroście wskaźnika syntetycznego na poziomie 34,5% przesunęła się z miejsca 19. na 24. Rumunia osiągając wzrost miary syntetycznej o 48,7% awansowała z ostatniego miejsca na 23. Pozytywne zmiany w rankingu (wzrost o 1 miejsce) odnotowały także Austria, Słowacja i Czechy.

Analiza dynamiki zmian miary syntetycznej wskazuje na polepszanie sytuacji w światowym handlu artykułami spożywczymi także w Polsce, Bułgarii, Litwie, Chorwacji, Szwecji i we Włoszech. Wzrost poziomu wskaźnika syntetycznego nie wiązał się jednak z poprawą pozycji tych krajów w rankingu konkurencyjności. Litwa, Chorwacja i Szwecja utrzymały swoją pozycję w rankingu, Polska i Bułgaria przesunęły się o jedną pozycję w dół, a Włochy o 3 miejsca w dół. Największe spadki w rankingu dotyczyły Cypru i Słowenii (o 6 miejsc). Cypr i Słowenia, obok Luksemburga, Finlandii i Malty okazały się najmniej konkurencyjnymi krajami UE w okresie 2009-2011. Finlandia i Malta odnotowały spadek pozycji o 1 miejsce, a Luksemburg utrzymał 25. pozycję. Znaczące zmniejszenie pozycji w rankingu odnotowała także Wielka Brytania, która przesunęła się z miejsca 16. na 21. Negatywne zmiany w zakresie konkurencyjności przemysłu spożywczego dotyczyły również Irlandii, Węgier, Grecji, Estonii i Belgii. Podobne tendencje obserwowano w pracy Laura Carraresi i Alessandro Banterle [2013]. Badacze ci wskazywali na umocnienie pozycji konkurencyjnej przemysłu spożywczego latach 1995-2011 w Holandii, Włoszech, Austrii i Niemczech oraz jednocześnie zmniejszanie się konkurencyjności Belgii, Francji, Irlandii, Wielkiej Brytanii i Danii.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone rozważania wskazują na relatywnie nieznaczne zmiany międzynarodowej konkurencyjności przemysłu spożywczego poszczególnych państw UE. W rankingu konkurencyjności przemysłu spożywczego, niezależnie od przyjętego kryterium czasowego, dominują kraje takie jak: Holandia, Francja, Hiszpania, Dania i Niemcy. Szczególnie wyraźną poprawę odnotowano w przypadku Niemiec, które w rankingu awansowały o 5 miejsc i stały się ważnym uczestnikiem międzynarodowego handlu żywnością. Potwierdzeniem tej tezy jest poziom jednego z najważniejszych mierników konkurencyjności międzynarodowej, a mianowicie udziału w światowym rynku eksportowym. Największe znaczenie miały w nim wcześniej wymienione kraje (Niemcy, Holandia, Francja i Hiszpania). Polska należała do państw, których udział w międzynarodowym handlu produktami przemysłu spożywczego wynosił poniżej 2%, w porównaniu z liderami klasyfikacji był on relatywnie niski. Pozytywnym aspektem była znacząca poprawa tego wskaźnika w analizowanym szeregu czasowym. Wynikało to jednak przede wszystkim z niskiego poziomu eksportu w wyjściowym okresie. Podobna sytuacja dotyczyła także krajów, w których odnotowano najwyższy wzrost udziału eksportu produktów przemysłu spożywczego w handlu międzynarodowym – Rumunii i Łotwy. W tym kontekście można stwierdzić, że w przyszłości (przy zachowaniu obecnych uwarunkowań) nie należy spodziewać się znaczących zmian w poziomie międzynarodowej konkurencyjności przemysłu spożywczego poszczególnych państw Wspólnoty.

LITERATURA

- Antimiani A., Carbone A., Costantini V., Henke R. 2012: *Agri-food exports in the enlarged European Union*, „Agricultural Economics, Czech”, 58(8), 354-366.
- Balassa B. 1965: *Trade Liberalization and “Revealed” Comparative Advantage*, The Manchester School, 33, 99-123.
- Bułkowska M. 2011: *Handel światowymi artykułami rolno-spożywczymi w latach 2000-2009; miejsce nowych państw członkowskich UE*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie – Problemy Rolnictwa Światowego”, t. 11(26), 48-55.
- Carraresi L., Banterle A. 2013: *The agri-food competitive performance in the EU countries: a fifteen years retrospective*, Proceedings in Food System Dynamics, North America, Aug. 2013. Available at: <http://centmapress.ilb.unibonn.de/ojs/index.php/proceedings/article/view/314/298>. Date accessed: 19 Oct. 2013.
- Grubel H.G., Lloyd P.J. 1975: *Intra-Industry Trade: the Theory and Measurement of Intra-Industry Trade in Differentiated Products*, Macmillan, London.
- Mrówczyńska-Kamińska A. 2013: *Znaczenie agrobiznesu w gospodarce narodowej w krajach Unii Europejskiej*, „Gospodarka Narodowa”, nr 3(259), 79-100.
- Pawlak K., Kołodziejczak M., Kołodziejczak W. 2010: *Konkurencyjność sektora rolno-spożywczego nowych krajów członkowskich UE w handlu wewnątrzspółnotowym*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, nr 1, 128-142.
- Priorities for the development of an EU industrial policy for food*. 2014: Competitiveness Report 2013-2014.
- Staszczak D.E. 2013: *Zmiany pozycji krajów Unii Europejskiej w międzynarodowym handlu żywnością*, „Roczniki Naukowe SERiA”, t. XV, z. 2, 336-342.
- Wójciak M. 2002: *Konkurencyjność działów produkcyjnych polskiej gospodarki*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Karola Adameckiego w Katowicach, Katowice.
- Verdoorn, P. J. 1960: *The Intra-Block Trade of Benelux*, [w] *Economic Consequences of the Size of Nations*. E.A.G. Robinson (red.), Macmillan, London 1960.
- www.comtrade.un.org

Małgorzata Juchniewicz

TRENDS IN INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF THE EU FOOD INDUSTRY

Summary

The aim of the study was to determine the changes in the international competitiveness of the EU food industry. Competitiveness ranking was based on synthetic indicator, which consisted of the following sub-indicators: participation in the export market, the index of revealed comparative advantage, export-import coverage ratio and the Grubel-Lloyd index. The average levels of these indicators and their changes was calculated for years 2000-2003 and 2009-2011. The study indicates the improvement of the competitiveness of the food industry in the countries of Central and Eastern Europe, with a slight deterioration in the competitiveness of the industry of some small countries in Western Europe. Ranking of the competitiveness of the food industry is dominated by countries like the Netherlands, France, Spain, Denmark and Germany. Poland has improved level of the synthetic indicator in 2009-2011 compared to earlier period of analysis, but has not improved its position (occupied respectively 9 and 10 place among EU countries).

Adres do korespondencji
dr hab. Małgorzata Juchniewicz, prof. UWM
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw
ul. Oczapowskiego 4, 10-719 Olsztyn, p.203
e-mail: mali@uwm.edu.pl